

DIAKONISSENERNES FANTASTISKE HISTORIE

DIAKONISSESTIFTELSENS HISTORIE ER I HØJ GRAD EN FORTÆLLING OM STÆRKE, KOMPROMISLØSE OG KRISTNE KVINDER, DER GENNEM HALVANDET ÅRHUNDREDE HAR VIET DERES LIV TIL SYGEPLEJEN OG TIL SAMFUNDETS SVAGESTE OG HAR SAT SOLIDE AFTRYK I UDVIKLINGEN AF DET DANSKE SUNDHEDSSYSTEM.

Man kan sige, at det hele begyndte med kønnet. En lille gruppe kvinder længtes efter at skabe et liv i en højere sags tjeneste i en tid, hvor kvinder stadig i stor udstrækning var umyndiggjorte. I samspil mellem kønnet, kaldet og troen opbyggede de et stærkt og særegent fællesskab, hvorfra de udviklede faglige kompetencer og evnen til omsorg på sygeplejens område og i det sociale arbejde. I så høj grad at diakonissernes indsats kom til at sætte nye standarder i det danske social- og sundhedsvæsen. Ved også at lade deres individuelle lønninger gå ind i en fælles kasse, som blev understøttet af den daværende Dronning Louises utrættelige pengeindsamling, skabte de en økonomisk uafhængighed, der gjorde det muligt for dem at være til gavn der, hvor der var behov for det.

Historien tog sin begyndelse i 1863 i Smallegade 43 på Frederiksberg, der dengang var en lille landsby med stråtekte tage og gadekær et godt stykke uden for København. Her havde Danmarks første diakonisse, søster Louise Conring, omdannet huset til et søsterhjem for diakonisser og et lille hospital. Kronprinsesse Louise havde håndplukket Louise Conring til at engagere kvinder og gøre et næstekærligt arbejde for syge og fattige, gamle og børn ud fra et kristent ståsted. Dette hjælpearbejde var kronprinsessen blevet stærkt inspireret til af det tyske og første diakonissehus i Kaiserswerth ved Düsseldorf. Men derudover var etableringen af et diakonissehus også en mulighed for kronprinsessen til at komme tættere på det danske folk.

Kronprinsesse Louise havde i første omgang opfordret Louise Conring til at rejse til det svenske diakonissehus i Stockholm og lade sig inspirere.

Conring var imidlertid i stor tvivl om sine evner til at udføre prinsessens projekt. Men gennem talrige brevvekslinger viste kronprinsesse Louise sig at være så klog og stærk en støtte, at Louise Conring alligevel lod sig overtale. Det blev starten på en så tæt, hengiven og fortrolig alliance mellem de to Louiser, som det var muligt mellem en kongelig og en almindelig borger.

ET HJEMMIGT HOSPITAL

Først tog Louise Conring i 1862 til Diakonissehuset i Strassburg og senere til Kaiserswerth for at blive indviet som diakonisse, og den 26. maj 1863 var man endelig klar til at indvie Den danske Diakonissestiftelse. Samme år var kronprinsesse Louise blevet dronning af Danmark som hustru til Kong Christian den IX. Udover Dronningen, enke-dronning Caroline Amalie og Louise Conring var den kongeligt udvalgte bestyrelse samt husets to første prøvesøstre til stede ved indvielsen. Hvad angik bestyrelsen, havde Louise Conring betinget sig, at to af dem var kvinder. De øvrige medlemmer var huspræsten Pastor Fich, to kongelige embedsmænd, en embedslæge og stiftsprovsten. Indvielsen skete på dronning Louises egen 21 års bryllupsdag. Og det var ingen tilfældighed. Hendes eget hjem grundlæggelsesdag skulle også være Diakonissestiftelsens. Det var kongeparrets hjem, som dette hus skulle være under stærk påvirkning af.

I husets stueetage var et par små rum indrettet til et hospital med ni senge. Huset eneste fællesrum – forsamlingsalen – måtte agere både dagligstue, spisestue, skolestue, kirkesal og operationsstue. På loftsetagen boede Louise Conring i et gavlværelse, mens de andre søstre boede på loftets øvrige kamre. Fra dette ydmyge udgangspunkt drev hun sammen med huslægen dr. Holstein og >

en lille håndfuld prøvesøstre og diakonisser hentet fra Sverige såvel moderhuset, hvor diakonisserne levede, som hospitalet. Et kombineret hjem og hospital.

Moderhuset, som også kaldtes søsterhjemmet, var et spejl af et hjem i det bedre borgerskab. Husets hierarki, disciplin, lydighed, regler og værdier sikrede den beskyttelse og tryghed, som gav det bedre borgerskab og middelklassens døtre tilladelse til at forlade deres familier og beskæftige sig med kroppe og syge mennesker. Den fælles husorden var ufravigelig. Enhver måtte indordne sig sine foresatte og fællesskabets behov. Frafaldet gennem tiderne viser, at det var svært for mange.

Som i et almindeligt borgerhjem var hele husstanden inkluderet, hvad enten det var fælles bibellæsning, syning af lagner til hospitalet eller omsorgen for de syge. Hjemmets betydning kom tydeligt til udtryk i hospitalets møblering. De daglige møbler af fyrretræ og jernsengene, der var gjort mere hyggelige med hvide sengeomhæng, skulle forhindre, at hospitalet virkede skræmmende i ånd og indretning.

FAMILIE- OG ARBEJDSFÆLLESSKAB

Arbejdet på Diakonissestiftelsen i Smallegade var ikke for sarte sjæle. Dagen begyndte kl. 6.30 iført sort dragt med hvid krave og pibet kyse af stivet, hvid mol og blonder til fælles morgenkaffe og andagt. Før morgenmaden skulle der fyres op i kakelovnene, hentes vand, bæres spildevand og affald væk, olielamperne skulle fyldes og bandagerne til grødomslagene skulle vaskes. Efter morgenmaden blev dagens opgaver fordelt. Nogle forblev i moderhuset og på hospitalet, mens andre drog til

byen for at passe og pleje de syge. Middagsmaden blev serveret kl. 12, og alle hjemmевærende søstre satte sig til bords omklædt fra arbejdsdragt til sort kjole. Middagsbordet var 'familiens' ufravigelige mødested, og husets 'moder' Louise Conring var fast placeret ved bordenden.

Søstrenes antal steg og patienternes ligeså, så vidt rammerne tillod det. I 1865 flyttede man over på den anden side af gaden til en større to etagers villa i nummer 50, hvor der blev plads til 22 senge, nu med plads til også at modtage børn. Pladsmangel var der imidlertid stadig. En kreativ sommerløsning var for eksempel at sætte telt op i haven – helt i overensstemmelse med, at naturen var det bedste lægemiddel. De operative indgreb var en sjældenhed ca. 15-20 gange om året og var et stort tilløbsstykke i dagligstuen.

GRATIS OG PRIVAT HJEMMEPLEJE

Fire år efter Diakonissestiftelsens start var de første prøvesøstre i 1867 klar til at blive indviet som diakonisser, og det første vigtige fundament til sygeplejerskeuddannelsen var skabt. I 1873 begyndte søster Ellen Sass på det, som skulle blive en af Diakonissestiftelsens store markante opgaver for eftertiden: Menighedsplejen, at give hjælp og omsorg til de fattigste i samfundet. Nøden var på den tid overvældende, og søstrene gik ind, svarende til vore dages hjemmepleje, og hjalp de dårligst stillede uden at modtage betaling. Således oprettede Diakonissestiftelsen allerede de første år en redningsanstalt for løsladte kvinder, en sygekasse for kvindeligt tyende og et hjem for arbejdsløse tjenestepiger på Frederiksberg. De arbejdede også på krigslazaretter i krigen mod Tyskland i 1864. Det

1918 Sengeafdeling på Diakonissestiftelsens Hospital samt en sengeliggende på Hospice i dag.

Øverst: Diakonisser samlet i buestuen. Nederst: Prøve- og hjælpesøstre samt sygeplejerskestuderende af i dag.

udviklede sig, og efterhånden blev der udsendt diakonisser til en mangfoldighed af stationer og filialer landet over: menighedspleje, fattiggårde, offentlige sygehuse, ældreforsorg og børnehjem.

Også privatpleje mod betaling var en del af ydelsesområdet, og den hjælp var brugt af adel, overklasse og kongehuset. Ja, sågar H.C. Andersen blev passet af nogle af de første søstre. Privatbetalingen og bidragyderne var helt essentielle for driften, og de første år af Diakonissestiftelsens historie blev der ført en aggressiv indsamlingspolitik over for adelen og gejstlige, hvor dronningen gav mange vink om at yde et bidrag.

DE KAMTAKKEDE RØDE BYGNINGER

Kun 13 år efter Diakonissestiftelsens grundlæggelse i Smallegade, blev der på Dronning Louises modige og visionære foranledning rejst penge til at påbegynde byggeriet af et stort moderhus, hospital og kirke på Peter Bangs Vej. Modigt, al den stund, at der på det tidspunkt slet ikke var tilstrækkelig mange faglærte diakonisser til at udfylde det store hospital, der var blandt landets første. I 1876 oprandt dagen, hvor man flyttede ind i den nyopførte og imponerende Diakonissestiftelse på Peter Bangs Vej. Det var dengang området endnu var en bløgende kornmark, og hvor et fordelagtigt >

køb af 7 tønder land skulle være tilstrækkelig til at sikre, at man ikke fik pladsproblemer foreløbig. Den trefløjede bygning bestod af en hospitalsfløj med plads til 60 patienter, en søster- og en kirkefløj. Arkitekt Hans J. Holm havde valgt en herregårdsagtig byggestil med kamtakker kombineret med et tydeligt klosterpræg, som stadig er Diako-

etter søstre betød, at de blev udsendt alt for hurtigt og kun nødtørftigt uddannet. I 1899 stiftedes Dansk Sygeplejeråd, og det stod snart klart, at Diakonissestiftelsen ikke kunne leve op til de krav, Dansk Sygeplejeråd stillede til fremtidens sygeplejeuddannelse. I 1908 introducerede man derfor en ny 3-årig uddannelsesplan.

nissestiftelsens vartegn og i øvrigt er erklæret bevaringsværdigt i højeste kategori. Som en ekstra donation blev også Emmauskirken føjet til byggeprojektet i 1876. Disse bygninger har sidenhen været en stærk identitet og samlende for de værdier, som Diakonifællesskabet repræsenterer.

STØRRE FOKUS PÅ UDDANNELSE

Mette Sophie Zahrtmann – en intellektuel, veluddannet præstedatter blev optaget i søsterfællesskabet i 1879 og kom siden hen til at sætte solide aftryk på den faglighed, Diakonissestiftelsen stadig kendes på den dag i dag. Med sin filosofiske grundindstilling kastede hun sig over at skabe en større identitetsforståelse for 'kaldet'. Hun indførte 'kaldstimer' - åndelige forelæsninger i undervisningen, hvor hun satte fokus på kaldets kerneværdier såsom fællesskabet, tjenesten, troskab og opofrelse. Hun viste vejen til at fastholde fælles identitet i en fælles tjeneste frem mod samme mål. Efter Louise Conrings død i 1891 blev søster Sophie Zahrtmann valgt til forstanderinde for Diakonissestiftelsen. I årene der fulgte, begyndte hun at sætte diakonisseuddannelsen i system, men stødte på det problem, at den store efterspørgsel

Det havde især betydning for sygeplejens udvikling, at landets sygehuse bad om at få diakonisser til at lede og introducere faglært sygepleje. Den udvikling tog kun endnu mere fart, da Diakonissestiftelsen i 1913 også besluttede at optage kvinder, der ønskede en sygeplejeuddannelse, men ikke ønskede at blive diakonisser.

Da søster Sophie Zahrtmann i 1914 trådte tilbage, var Diakonissestiftelsen igen ved at vokse ud af sine rammer. Diakonissestiftelsens Hospital blev derfor udvidet med en medicinsk afdeling i 1925, og mod øst blev der opført en helt ny søsterfløj. I 1924 fik man desuden overdraget herregården Vedbygaard ved Ruds Vedby, som blev taget i brug til folk, der skulle komme sig efter sygdom.

Men allerede 10 år efter den store udvidelse var den gal igen med pladsen på hospitalet. En landsindsamling og forskellige basarer, hvor selv dronning Alexandrine stod i en bod, gjorde det muligt at skaffe penge til en ny kirurgisk hospitalsfløj mod vest, der stod færdig i 1939. Det var i de år, hvor søsterfællesskabet var på sit højeste. Det bestod af 462 diakonisser og heraf var 271 udsendt til 124 stationer/filialer. Der var 61 prøvesøstre og 35 på foreløbig prøve. >

1933 Skolestuen, hvor overlæge Johannesen er i gang med undervisningen

2013 Læringssituation på UC Diakonissestiftelsen

1920 De yngste søstres sovesal

OMSTILLING TIL NYE TIDER

Efter 2. verdenskrig blev søsterfællesskabet tvunget til at redefinere sig selv. Tilgangen var dalende, og det var på tide at opdatere sig i forhold til omverdenen. Diakonisserne havde i takt med velfærdsstatens etablering gjort sit omsorgsprojekt overflødig. Staten havde taget over på de ydelser, som Diakonissestiftelsen havde identificeret og ydet pleje og omsorg til. Det førte til, at man i 1965 ophævede moderhussystemet og indførte en ny søsterordning, der bl.a. indebar, at man havde ret men ikke pligt til at bære dragt, og senere i 1969 også ophævede kravet om at være ugift. Formålet med at uddanne i omsorg og hjælpe samfundets udsatte var uændret.

Udviklingen med inklusion af samtiden fortsatte i 1979, hvor der blev åbnet for tilgang af diakoner og dermed også af mænd. Diakonfællesskabet og søsterfællesskabet blev sammenlagt i 1999 og hedder nu "Diakonifællesskabet ved Den danske Diakonissestiftelse". Disse forandringer afspejlede sig også i dragten. I 1999 blev den grønne diakoniskjorte indført. Hertil hører en sølvkæde med Diakonissestiftelsens emblem for den indviede diakonisse/diakon. I dag bærer kun enkelte af de ældre diakonisser den gamle dragt med den stivede kappe. I begyndelsen af januar 2013 talte Diakonifællesskabet 84 medlemmer – 43 diakonisser, 37 diakoner og 4 diakonielever. De arbejder

forskellige steder i social- og sundhedssektoren samt i det kirkelige miljø som sognemedarbejdere og pædagoger. Syv er i dag ansat på Diakonissestiftelsen som forstanderinde, organist, kirketjener, fagchefer, sekretær og underviser på Diakonissestiftelsens Uddannelsescenter. ☀

LOUISE CONRING

Diakonissestiftelsens stifter, allestedsnærværende moder og forstanderinde. Hun satte standarden og skånede ikke sig selv. Hun besad den autoritet og det mod, der skulle til for at lede og disciplinere en gruppe kvinder med så vidt forskellig baggrund, som søstrene havde. Hun var elsket, respekteret og til tider frygtet på grund af en lidt barsk ledelsesstil. Hendes helbred var skrøbeligt, og hun måtte ofte ligge i sin seng. Men der tog hun imod hvem som helst, som havde noget vigtigt at tale med hende om.

Kilde: 'Køn, kald og kompetencer'
af forskningsleder på Diakonissestiftelsen
Susanne Malchau Dietz